

مشغولیت دانشگاهی در آموزش علوم پزشکی و عوامل مؤثر بر آن: یک مطالعه مروری

عباس حیدری^۱، مصطفی راد^۲، محمدرضا قاسمی^{۳*}

۱. دکترای تخصصی پرستاری، دانشیار، گروه پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، مشهد، ایران

۲. دانشجوی دکتری پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی سبزوار، سبزوار، ایران

۳. دانشجوی دکتری پرستاری، گروه پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، مشهد، ایران

دریافت مقاله: ۹۳/۷/۱۵ آخرین اصلاح مقاله: ۹۳/۸/۲۵ پذیرش مقاله: ۹۳/۸/۲۷

زمینه و هدف: یکی از عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی فراگیران، مشغولیت دانشگاهی است. هدف این مطالعه، بررسی جامع ابعاد مفهوم مشغولیت دانشگاهی و عواملی مؤثر بر آن بود.

روش کار: مقالات در پایگاه‌های اطلاعاتی فارسی و انگلیسی SID، Magiran، Scopus و PubMed و در محدوده سال‌های ۲۰۱۴-۲۰۰۱ مورد جستجوی جامع اطلاعاتی قرار گرفت. تعداد مقالات فارسی و انگلیسی ۱۹۰ مورد بود که پس از مطالعه کامل، ۲۲ مقاله با کلید واژه‌های «مشغولیت دانشجویی، زمان یادگیری تحصیلی یا درگیری تحصیلی» انتخاب گردید. معیارهای انتخاب مقالات، وجود ابعاد مفهوم مشغولیت دانشگاهی و عوامل مؤثر بر آن در مقاله مورد بررسی بود.

یافته‌ها: ابعاد مفهوم مشغولیت دانشگاهی و عوامل مؤثر بر آن با بررسی ۲۲ مقاله، شفاف و مشخص گردید. درگیری تحصیلی در برگزیده چهار بعد «تحصیلی، رفتاری، شناختی و روان‌شناختی» می‌باشد. عواملی که مشغولیت دانشگاهی را تحت تأثیر قرار می‌دهند نیز عبارت از «ویژگی‌های مؤسسه آموزشی، شیوه تدریس در کلاس، یادگیری مبتنی بر خدمات، تکنولوژی و سطوح (انواع) مشغولیت تحصیلی» بود. نتیجه‌گیری: با شناخت ابعاد مفهوم مشغولیت دانشگاهی و به کار بستن عوامل مؤثر در درگیری تحصیلی، می‌توان از هدر رفتن انرژی و وقت دانشجویان پیشگیری کرد و نیروهای ارزشمندی از آن‌ها ایجاد نمود. از آنجایی که وضعیت مشغولیت دانشگاهی در رشته‌های علوم پزشکی در کشور ما کمتر مورد بررسی قرار گرفته است، پیشنهاد می‌شود تحقیقات کمی و کیفی در این زمینه صورت گیرد.

کلید واژه‌ها: مشغولیت دانشگاهی، درگیری تحصیلی، آموزش پزشکی، دانشجوی

*نویسنده مسئول: گروه پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، مشهد، ایران

تلفن: ۰۵۱-۳۸۵۹۱۵۱۱ • شماره: ۰۵۱-۳۸۵۹۷۳۱۳

مقدمه

یکی از چالش‌های مهم مدرسان در کلاس‌های درس، متمرکز کردن توجه فراگیران به موضوعات درسی و کمک کردن به یادگیری آن‌ها است و یکی از عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی فراگیران، مشغولیت دانشگاهی می‌باشد (۱). برخی از محققان از جمله Clarke و DiMartino اعتقاد دارند که بدون مشغولیت، یادگیری رخ نمی‌دهد و این مطلب نشان دهنده اهمیت مشغولیت از نظر این محققان است (۲). مشغولیت تحصیلی که از آن به عنوان مشغولیت دانشجویی، زمان یادگیری تحصیلی و یا درگیری تحصیلی نیز یاد می‌شود، به عنوان شاخص مهمی در کیفیت آموزش عالی شناخته شده است (۳).

مفهوم درگیری یا مشغولیت دانشگاهی به کیفیت تلاشی که فراگیران صرف فعالیت‌های هدفمند آموزشی می‌کنند تا به صورت مستقیم به نتایج مطلوب دست یابند، اشاره دارد (۴). Astin درگیری یا مشغولیت تحصیلی را میزان انرژی فیزیکی و روان‌شناختی صرف شده توسط دانشجو برای تجارب تحصیلی تعریف کرده و دو اصطلاح درگیری و مشغولیت را به صورت مترادف به کار بسته است. تمرکز اولیه بر بعد رفتاری مانند حضور در کلاس‌های درس، مطالعه کردن، انجام کار عملی، داوطلب شدن و برقراری تعامل با استادان و سایر دانشجویان باعث مشغول شدن دانشجویان به صورت‌های مشخص در امور تحصیلی می‌شود. وی معتقد است که دانشجویان از طریق درگیر شدن در فعالیت‌های علمی، یاد می‌گیرند (۵).

بر اساس نظر Krause، مشغولیت به عنوان سنگ‌بنای آموزش عالی طی دهه گذشته ظهور کرده است. او مشغولیت را این‌گونه تعریف می‌کند: «زمان، انرژی و منابعی که دانشجویان برای انجام فعالیت‌های طراحی شده در دانشگاه صرف می‌کنند تا یادگیری‌شان افزایش یابد» (۶). مشغولیت دانشگاهی بر آن بخشی از فعالیت‌ها که منجر به ایجاد کیفیت در نتایج یادگیری می‌شود، تمرکز می‌کند و به عنوان تلاشی که دانشجویان به

فعالیت‌های آموزشی اختصاص می‌دهند، تعریف می‌شود و این امر ناشی از تعامل پویا بین دانشجویان، معلمان، فعالیت‌های دانشگاهی، شرایط و محیط آموزشی است (۷).

آنگونه که در متون توصیف شده است، مشغولیت در بیشتر موارد به رفتارها یا پیامدهای خاص مرتبط می‌شود. مطالعه‌ای بیان کرد که فراگیران مشغول یا درگیر با امور تحصیلی کسانی هستند که دانسته‌های پیچیده موجود در بافت مربوط را به طور صحیح توسعه می‌دهند و ابعاد اخلاقی و پیامدهای یادگیری را می‌شناسند (۸).

Brady گزارش کرد، دانشجویان تا وقتی در یادگیری فعال هستند که مشغولیت دانشگاهی بالایی داشته باشند. یادگیری فعال شامل افزایش استقلال، تعامل و اکتشاف دانشجو می‌شود (۹). این موارد به خصوص برای معلمانی که قبل از ارایه خدمت به دنبال درک پیچیدگی‌های تدریس هستند، مهم است. Chen و همکاران در مطالعه خود نشان دادند که مشغولیت به طور مستقیم به نتایج مورد نظر شامل گرفتن نمره بالا، رضایت دانشجو و پشتکار او ارتباط دارد (۱۰).

Stanford-Bowers یادگیری توأم با مشغولیت را با جزئیات بیشتری توصیف نمود: «فراگیران در مشغولیت تحصیلی اهداف یادگیری خودشان را تعیین کرده، در گروه‌ها با هم کار می‌کنند و منابع مناسب را برای پاسخ به سؤالات معنی‌دار جستجو می‌نمایند. وظایف در مشغولیت تحصیلی معتبر و چند رشته‌ای است، ارتباطات با دنیای واقعی وجود دارد، ارزیابی مبتنی بر عملکرد انجام می‌گیرد و تولیدات با مخاطب خارج از کلاس به اشتراک گذاشته می‌شود» (۱۱).

در حالی که بیشتر بر روی جنبه‌های مثبت مشغولیت بحث می‌شود، برای برخی افراد یک معضل می‌باشد؛ به طوری که این مفهوم در بسیاری از دانشگاه‌ها بیگانه است و بسیاری از استادان و دانشجویان به طور جدی با فرایند یاددهی-یادگیری درگیر نمی‌شوند (۱۲).

زمانی را که دانشجویان صرف فعالیت‌های مرتبط با یادگیری می‌کنند، به عنوان یک عنصر اساسی مشغولیت

موفقیت تحصیلی و عملکرد مطلوب دانشگاهی با مشغولیت تحصیلی رابطه مستقیمی وجود دارد؛ بدین معنی که هرچه مشغولیت دانشگاهی دانشجویان افزایش یابد، موفقیت تحصیلی و عملکرد دانشگاهی آنان نیز بالا می‌رود (۱۹، ۱۸).

بر اساس تحقیقات انجام شده در ایران، دلایل ترک حرفه پرستاری بر اساس نظر دانشجویان عبارت از «نداشتن پایگاه مثبت اجتماعی، ناهماهنگی واقعیت با تصورات اولیه، نگرش منفی افراد تیم پزشکی به حرفه، نامناسب بودن محیط کار بالینی، وجود شکاف طبقاتی بین پزشکان و پرستاران و پایین بودن میزان حقوق و دستمزد پرستاران» می‌باشد (۲۰). همان‌طور که ملاحظه می‌شود، شکست تحصیلی در ایران از علل اصلی ترک تحصیل دانشجویان نیست، اما این مسأله می‌تواند خود را به صورت عدم صلاحیت کافی حرفه‌ای دانشجویان هنگام فارغ‌التحصیلی آشکار سازد.

با توجه به مطالب بیان شده، چنین می‌توان نتیجه گرفت که یکی از اقدامات اساسی برای دستیابی دانشجویان علوم پزشکی به موفقیت تحصیلی و عملکرد دانشگاهی بهتر و به دنبال آن کسب توانایی ارابه مراقبت با کیفیت، افزایش مشغولیت تحصیلی آنان در دوران آموزشی است.

یافته‌های تحقیقی نشان داد که نقص دانش و عدم رضایت دانشجویان از تجربه آموزشی، احتمال شکست دانشجویان و ترک تحصیل (ریزش) را افزایش می‌دهد (۲۱). با توجه به کمبود همیشگی نیروهای کارآمد در گروه علوم پزشکی، ضروری است که دانشگاه‌های علوم پزشکی برای افزایش سطح آگاهی و توانایی‌های عملکردی دانشجویان و در نهایت، افزایش کیفیت ارابه خدمات بالینی، نسبت به افزایش مشغولیت دانشگاهی از طریق توجه جدی به عوامل مؤثر بر آن در برنامه آموزشی اقدام نمایند.

در زمینه مشغولیت تحصیلی در رشته‌های علوم پزشکی در کشور ما تحقیقات بسیار اندکی صورت گرفته است. نتایج پژوهش توصیفی صورت گرفته توسط نوحی و همکاران نشان داد که مشغولیت دانشگاهی دانشجویان پرستاری در سطح

تحصیلی شناخته می‌شود و شامل زمان صرف شده در کلاس یا خارج از کلاس است و زمان صرف شده برای مطالعه شخصی و انجام تکالیف و همچنین مشغولیت در فعالیت‌های یادگیری داخل دانشکده مانند حضور در سخنرانی‌ها را نیز شامل می‌شود (۱۳).

بر اساس نظر Linnenbrink و Pintrich، درگیری تحصیلی در واقع نوعی سرمایه‌گذاری روان‌شناختی می‌باشد و عبارت است از تلاش مستقیم برای یادگیری، فهمیدن و تسلط در دانش، مهارت‌ها و هنرهایی که در واقع فعالیت‌های تحصیلی برای ارتقای آن‌ها صورت می‌گیرد (۴).

فراگیرانی که مشغولیت تحصیلی خوبی دارند، به طور منظم در کلاس درس حضور می‌یابند، روی یادگیری مطالب متمرکز می‌شوند، به مقررات مؤسسه آموزشی متعهد هستند، نمرات بالاتری کسب می‌کنند و در آزمون‌های استاندارد عملکرد بهتری از خود بروز می‌دهند (۱۴). در مقابل، فقدان مشغولیت تحصیلی می‌تواند پیامدهای جدی از جمله «کندی پیشرفت تحصیلی، رفتارهای چالش برانگیز، خطر مردودی و ترک تحصیل» را برای فراگیران داشته باشد (۱۵). به همین دلیل مفهوم مشغولیت تحصیلی توجه زیادی را به خود جلب کرده است.

دلایل متعددی برای افزایش میزان ترک تحصیل در دانشگاه‌های علوم پزشکی وجود دارد. Prymachuk و همکاران در مطالعه خود، فرسودگی و استرس را به عنوان عوامل مهم دخیل در ترک تحصیل یا شکست دانشجویان گزارش کردند (۱۶). بر اساس مصاحبه‌های گزارش شده از دانشجویان در خارج از کشور، مشکلات خانوادگی، شکست تحصیلی و موضوعات مالی از دلایل مهم ترک تحصیل در مدارس پرستاری است (۱۷). به عبارت دیگر، یکی از علل ترک تحصیل در دانشجویان پرستاری «شکست تحصیلی» بیان شده است. بنابراین به منظور افزایش میزان فارغ‌التحصیلان باید تعداد بیشتری از دانشجویان پرستاری به موفقیت تحصیلی در کلاس دست یابند. مطالعات متعددی نشان داده‌اند که بین

دانشجویی» حاصلی نداشت و با کلید واژه «درگیری تحصیلی» نیز ۹ مقاله به دست آمد که هیچ کدام معیار ورود به مطالعه را نداشتند. مقالات پایگاه SID نیز با دیگر پایگاه ایرانی همپوشانی داشت.

نهایت تلاش صورت گرفت تا تمام منابع موجود به دست آید. سپس معیارهای لازم برای انتخاب مقالات واجد شرایط به کار گرفته شد که این معیارها شامل «وجود ابعاد مفهوم مشغولیت دانشگاهی و عوامل مؤثر بر آن در مقاله مورد بررسی» بود. کلید واژه‌های «مشغولیت دانشجویی، زمان یادگیری تحصیلی یا درگیری دانشگاهی» در پایگاه‌های ایرانی استفاده گردید. جستجو و بررسی کیفیت مقالات یافت شده برای مطالعه حاضر به وسیله دو پژوهشگر انجام و سپس داده‌ها به کمک دیگر پژوهشگران از درون آن‌ها استخراج شد. به علت تسلط نویسندگان به دو زبان فارسی و انگلیسی، جستجوی منابع به این دو زبان و بدون محدودیت انجام گرفت. بر اساس اطلاعات حاصل از عنوان و چکیده مقالات، ۲۲ عنوان مقاله انتخاب و تمام متن آن‌ها مطالعه گردید. نحوه تجزیه و تحلیل داده‌ها بر روی ابعاد مفهوم مشغولیت دانشگاهی و عوامل مؤثر بر روی این مفهوم تمرکز داشت.

یافته‌ها

یافته‌ها در دو بخش ابعاد و عوامل مؤثر بر مشغولیت دانشگاهی در ادامه مورد بحث قرار گرفت: به طور کلی، ابعاد مشغولیت دانشگاهی شامل «مشغولیت رفتاری، شناختی، انگیزشی، هیجانی (عاطفی)، رابطه‌ای، تحصیلی، روان‌شناختی، مشغولیت با فرایند یادگیری، مشغولیت با موضوع مطالعه، مشغولیت با زمینه‌ها و مشغولیت با شرایط انسانی» و عوامل مؤثر بر مشغولیت دانشگاهی نیز عبارت از «ویژگی‌های مؤسسه آموزشی، شیوه تدریس در کلاس، یادگیری مبتنی بر خدمات، تکنولوژی و سطح مشغولیت دانشگاهی» می‌باشد (جدول ۱).

متوسط تا نسبتاً پایین قرار دارد. بنابراین مدرسان پرستاری، مدیران و برنامه‌ریزان آموزشی باید توجه جدی‌تری به این موضوع داشته باشند و برای افزایش مشغولیت دانشجویان در تعاملات علمی دانشگاهی باید استراتژی‌های آموزشی توسعه یافته، روش‌های تدریس فعال و یادگیری مشارکتی بیش از پیش به کار گرفته شود (۲۲).

چنانچه دانشجویان در کلاس درگیر نشوند و یاد نگیرند، ممکن است باعث نقص دانش آن‌ها شود که می‌تواند عملکرد بالینی و توانایی آن‌ها را در ارایه مراقبت ایمن به بیمار مختل نماید. این مسأله همچنین باعث کاهش رضایت دانشجو از دوره آموزشی یا شکست تحصیلی می‌شود. بنابراین شناخت مفهوم مشغولیت دانشگاهی و عوامل مؤثر بر آن بسیار مهم است که مطالعه حاضر در نظر داشت با مروری بر متون، به این مهم دست یابد و از نتایج آن در جهت درگیر کردن دانشجویان در امور تحصیلی استفاده کند.

روش کار

این مطالعه مروری بر اساس جستجوی جامع اطلاعاتی در پایگاه‌های اطلاعاتی فارسی و انگلیسی شامل Magiran، SID، Scopus و PubMed و در محدوده زمانی سال‌های ۲۰۰۱ تا ۲۰۱۴ انجام شد. تمام پایان‌نامه‌ها از طریق پایگاه‌های اطلاعاتی مرور گردید.

با استفاده از کلید واژه Academic engagement در پایگاه Scopus، ۶۶۰ مقاله و با استفاده از کلید واژه University engagement، ۸۰ مقاله به دست آمد که ۱۲ مقاله معیار ورود به مطالعه را داشت. در پایگاه PubMed با استفاده از کلید واژه Academic engagement، ۹۷ مقاله و جستجو با کلید واژه University engagement، ۴ مقاله حاصل شد که ۱۰ مقاله دارای معیار ورود به مطالعه بود. نتیجه جستجو در پایگاه Magiran با کلید واژه «مشغولیت

جدول ۱: ابعاد و عوامل مؤثر بر مشغولیت دانشگاهی

منابع	ابعاد مشغولیت دانشگاهی	عوامل مؤثر بر مشغولیت دانشگاهی
Pintrich و Linnenbrink (۴)	درگیری تحصیلی دارای سه بعد رفتاری، شناختی و انگیزشی است.	
Schwinger و همکاران (۲۳)	درگیری انگیزشی شامل مؤلفه احساس، ارزش و عاطفه می‌باشد. برای مثال مؤلفه ارزش تکلیف، باورهای فراگیران را در این مورد منعکس می‌کند که چرا مواد و مهارت‌هایی که یاد می‌گیرند، مفید، مهم و جذاب است.	
Finn و همکاران (۲۴)	مشغولیت رفتاری شامل درگیر شدن در فعالیت‌های تحصیلی، اجتماعی یا فوق برنامه است و سه مؤلفه ۱- رفتارهای مرتبط با یادگیری مانند تلاش پایدار، تمرکز، توجه، سؤال پرسیدن و شرکت در بحث‌های کلاسی، ۲- اطاعت که با پیروی از قوانین و مقررات مؤسسه آموزشی مشخص می‌شود و ۳- شرکت در فعالیت‌های فوق برنامه را در برمی‌گیرد.	
Tinio (۲۵)	مشغولیت شناختی که شامل سرمایه‌گذاری فراگیر در فعالیت‌های تحصیلی و توانایی وی در برانگیختن خویش به منظور انجام فعالیت‌های تحصیلی است.	
Hughes و همکاران (۲۶)	مشغولیت هیجانی (عاطفی) شامل واکنش‌های مثبت و منفی فراگیر به افراد و فعالیت‌های مؤسسه می‌باشد.	
Wentzel (۲۷)	مشغولیت در برگیرنده سه بعد «مشغولیت رفتاری، مشغولیت شناختی و مشغولیت رابطه‌ای (Relational engagement)» است.	
Appleton و همکاران (۱۵)	مشغولیت شامل چهار بعد تحصیلی (Academic)، رفتاری، شناختی و روان‌شناختی (Psychological) می‌باشد. بعد تحصیلی از متغیرهایی مانند زمان صرف شده برای انجام تکالیف و تکمیل تکالیف منزل؛ بعد رفتاری از توجه و شرکت داوطلبانه در کلاس و کلاس‌های فوق برنامه؛ بعد شناختی از خودتنظیمی (Self-regulation)، ارزش یادگیری و خودکاری (Autonomy) و بعد روان‌شناختی از احساس تعلق و رابطه با مدرسان و همسالان تشکیل شده است.	
Reyes (۱۸)	مشغولیت در کل شامل مشغولیت با فرایند یادگیری، مشغولیت با موضوع مطالعه، مشغولیت در زمینه‌ها (Contexts) و مشغولیت با شرایط انسانی است.	
Schwinger و همکاران (۲۳)	عواملی که مشغولیت تحصیلی را تحت تأثیر قرار می‌دهند، عبارت از ویژگی‌های مؤسسه آموزشی (Institutional)، شیوه تدریس در کلاس (Teaching in the classroom)، یادگیری مبتنی بر خدمات (ارایه خدمت) (Service learning)، تکنولوژی و مشغولیت تحصیلی	

(Technology and engagement) و سطوح (انواع) مشغولیت تحصیلی (Levels of engagement) است.		
محیط دانشگاهی ایجاد کننده روابط مثبت استادان و دانشجویان می‌باشد.		Umbach و Wawrzynski (۲۸)
میزان تعهد و دلبستگی دانشجو نسبت به محیط آموزشی		Carini و همکاران (۲۹)
خصوصی یا دولتی بودن دانشگاه		Kuh و Hu (۳۰)
حمایت استادان از دانشجویان در سه حوزه حمایت آموزشی، حمایت عاطفی و حمایت اجتماعی		Heydari و همکاران (۳۱)
به کارگیری روش‌های متنوع آموزشی		
شیوه‌های تدریس مختلف و شفاف‌سازی برنامه آموزشی و محتوای تدریس		Ahlfeldt و همکاران (۳۲)
سبک برانگیزاننده معلم، برقراری تعامل با دانشجو و سبک حمایتی و تشویقی برای اداره کلاس		Reeve و همکاران (۳۳)
بحث آزاد و طرح سؤالات خلاقانه		Mark و Jankowska (۳۴)
محتوای دوره آموزشی به روشی ارایه گردد که هم به دانشجو مربوط باشد و هم برای او جالب باشد.		Kistnasamy (۳۵)
به کارگیری شیوه یادگیری مبتنی بر ارایه خدمت		Kelly و Keen (۳۶)
به کارگیری تکنولوژی‌های نوین در آموزش و در تعامل با دانشجو		Laird و همکاران (۳۷)
ایجاد فضای غیر قضاوتی و همراه با احساس امنیت برای بیان نظرات فراگیران و تبیین اهمیت موضوع یادگیری برای آنان		Bain (۳۸)
میزان سرمایه‌گذاری دانشگاه در زمینه دسترسی به اینترنت و فن‌آوری اطلاعات		Shouping و همکاران (۳۹)
میزان هزینه‌های آموزشی و حمایت آموزشی در زمینه‌هایی مانند اینترنت بی‌سیم و افزایش فن‌آوری در کلاس		Ryan (۴۰)

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج مطالعه نشان می‌دهد، عواملی که مشغولیت تحصیلی را تحت تأثیر قرار می‌دهند عبارت از «ویژگی‌های مؤسسه

آموزشی، شیوه تدریس در کلاس، یادگیری مبتنی بر خدمات (ارایه خدمت)، تکنولوژی و سطوح (انواع) مشغولیت تحصیلی» است.

از قبل در دانشکده‌ها حضور دارند. دانشگاه‌ها باید تغییراتی را برای برآورده کردن نیازهای متنوع این جمعیت دانشجویی پیاده‌سازی کنند. مؤسسات آموزش عالی می‌توانند برای برنامه‌هایی که مشغولیت دانشگاهی را افزایش می‌دهد، هزینه‌هایی صرف کنند، اما تغییرات اساسی باید در کلاس اتفاق بیفتد (۳۸).

درگیر کردن دانشجویان در فرایند آموزش و استفاده از روش‌های فعال یاددهی و یادگیری، یکی از عوامل مهم در پرورش نیروهای یادگیرنده مادام‌العمر می‌باشد. این افراد کسانی هستند که می‌توانند از شواهد جدید پژوهشی در خدمات بالینی به بهترین شیوه استفاده کنند (۴۱). بنابراین لازمه توسعه مشغولیت تحصیلی دانشجویان، به کارگیری شیوه‌های فعال تدریس و یادگیری است و باعث ارتقای موفقیت تحصیلی و عملکرد دانشگاهی فراگیران می‌شود.

یادگیری مبتنی بر خدمات از دیگر عوامل مؤثر در درگیری تحصیلی می‌باشد؛ چرا که علاوه بر افزایش اعتماد به نفس در دانشجو، تجربه رایج خدمت و یادگیری هم‌زمان مهیا می‌گردد. مطالعه‌ای بیان کرد که یادگیری مبتنی بر رایج خدمت، کلیدی برای حرکت دانشجو از محتوای نظری به مشغولیت فعال با موضوعات دوره آموزشی می‌باشد. یادگیری مبتنی بر رایج خدمت، دانشجو محور و تجربه یادگیری برای فراگیران با مشغولیت همراه است. همچنین، مشارکت دانشجویان در یادگیری باعث افزایش خودکارآمدی، رهبری، ارزش‌ها و تعهد به مشارکت در رایج خدمت به جامعه بعد از دانشکده می‌شود. فواید مرتبط با یادگیری مبتنی بر رایج خدمت برای پیامدهای تحصیلی به خصوص مهارت‌های نوشتن بسیار زیاد است. یادگیری مبتنی بر خدمت همچنین اثری قوی بر تصمیم دانشجو برای دنبال کردن یک حرفه مبتنی بر رایج خدمت دارد. مهم‌ترین عامل مرتبط با یادگیری مبتنی بر خدمت، میزان علاقه دانشجو به محتوای آموزشی است (۴۲).

یکی دیگر از نتایج مهم یادگیری مبتنی بر رایج خدمت، بحث کلاسی درباره پروژه‌های خدماتی و ارتباطشان با

از آنجایی که یکی از ویژگی‌های مؤسسه آموزشی، استادان آن دانشکده می‌باشند، استادان با انگیزه و فعال در دانشکده‌ها باعث فعال شدن دانشجویان نیز می‌شوند. مشغولیت تحصیلی دانشجو منوط به مشغولیت و درگیری استادان با موضوعات آموزشی است. در این ارتباط Diekelmann در تحقیق خود بیان نمود مدرسانی که درجاتی از خستگی را در زمان تدریس گزارش کرده‌اند، فراگیران آن‌ها نیز در کلاس با فرایند یادگیری مشغولیت پیدا نکرده‌اند. وی پیشنهاد کرد این معلمین باید فرایندهای جدیدی را جستجو نموده، در محیط آموزشی کلاس تغییر ایجاد کنند. او معتقد است مشغولیت و یادگیری در کلاس درس زمانی افزایش می‌یابد که معلمین به طور فعال و مؤثر به فراگیرانشان گوش دهند (۴۱).

در تأیید مطلب فوق، بیان شده است مشغولیت یک عمل یا وضعیت رفتاری نیست که در آن فقط فراگیران فعال باشند. اعضای هیأت علمی نیز باید به طور فعال درگیر شوند. بر اساس نظر Pittaway، اگر اعضای هیأت علمی در امور تحصیلی درگیر نشوند، فراگیران نیز در این امور مشغولیت ندارند (۸). بر اساس گزارش ACER (Australian Council for Educational Research) در استرالیا، نقش مؤسسات آموزشی و اعضای هیأت علمی در مشغولیت تحصیلی فراگیران برجسته می‌باشد. در این گزارش آمده است، وقتی که دانشجویان در ساختن دانش خود مسؤولیت دارند، یادگیری آن‌ها به مؤسسات و اعضای هیأت علمی بستگی دارد. آنان باید شرایطی را برای تحریک و ترغیب درگیری شدن دانشجو ایجاد نمایند (۳۶).

شیوه تدریس در کلاس از دیگر عوامل مؤثر در درگیر کردن دانشجویان می‌باشد. روش‌های جدید یادگیری و یاددهی موجب فعال شدن دانشجویان و مشارکت آنان در یادگیری می‌شود (۳۷). اگرچه روش‌های تدریس در کلاس‌ها در طول سالیان متمادی تغییرات اندکی داشته است، اما دانشجویان دانشکده‌ها و دانشگاه‌ها از نظر جمعیتی با سال‌های گذشته متفاوت هستند. دانشجویان غیر سنتی (Nontraditional) بیش

اجتماعی، فرهنگی و مدنی دارند. این نوع از مشغولیت در موقعیت‌های بالینی که دانشجویان با افراد، گروه‌ها و موقعیت‌های انسانی به طور فعال درگیر هستند، تجربه می‌شود (۴۵).

توانایی پرورش مشغولیت در کلاس درس چیزی فراتر از لیستی از تکنیک‌ها و روش‌ها می‌باشد و عبارت است از آموزشی که در آن استاد و شاگرد با هم فضای یادگیری را می‌سازند و یاد می‌گیرند. استاد خود و فراگیرانش را با آموزشی درگیر می‌کند که تفکر و روح تعامل با همکلاسان و دیگر دانشجویان (هم در کلاس درس و هم در خارج از دانشکده) را می‌سازد. این نوع آموزش نه تنها فراگیران را در زمانی که دانشجویان آموزش عالی هستند، مشغول و درگیر می‌کند، بلکه آن‌ها را تشویق می‌کند که یادگیری مادام‌العمر داشته باشند (۴۶).

عنصر اساسی موفقیت در فرایند یادگیری، جو حمایتی-تعاملی دانشگاهی و مشغولیت دانشجویان است. محیط یادگیری آموزشی، نمودار ادراک دانشجو از جو آموزشی پیرامون خود می‌باشد که تأثیر مستقیمی بر روی رفتار دانشجویان، پیشرفت تحصیلی آن‌ها، رفاه و آسایش آن‌ها و مشغولیت دانشگاهی حین تحصیل آن‌ها دارد. جو دانشگاه کیفیت پایدار محیط آموزشی است که حاصل تلاش، روابط و کنش‌های متقابل میان استادان، دانشجویان، کارکنان و سایر عناصر دانشگاهی می‌باشد و مشغولیت و پویایی مثبت دانشگاهی حاصل نهایی این تعاملات است (۲۲). عدم درگیری دانشجویان در تحصیل و آموزش، عواقب دیگری مانند بروز رفتارهای نامحترمانه در دانشجویان را به دنبال دارد (۴۷).

نتیجه‌گیری:

عواملی که مشغولیت تحصیلی را تحت تأثیر قرار می‌دهند شامل ویژگی‌های مؤسسه آموزشی، شیوه تدریس در کلاس، یادگیری مبتنی بر خدمات، تکنولوژی و سطوح (انواع) مشغولیت تحصیلی می‌باشد. با مد نظر قرار دادن این عوامل می‌توان مسایلی مانند بی‌علاقگی و بی‌انگیزگی دانشجویان

موضوعات کلاسی است (۴۳). یافته‌های کیفی نیز نشان می‌دهد که یادگیری مبتنی بر ارائه خدمت مؤثر و مفید است؛ چرا که به ارتقای چهار نوع پیامد دانشجویی کمک می‌کند. احساس کارآمدی شخصی، آگاهی نسبت به جهان، آگاهی از ارزش‌های شخصی یک فرد و مشغولیت در کلاس از مزایای این روش یادگیری می‌باشد (۴۴).

تکنولوژی‌های جدید خودبه‌خود باعث درگیر کردن دانشجویان در تحصیل شده است. وجود اینترنت پر سرعت و رایانه به عنوان وسایل کمک آموزشی این امر را تسهیل می‌کند. با تغییرات ویژگی‌های جمعیتی دانشجویان و ظهور تکنولوژی، تغییر از مدل‌های سنتی یادگیری به مدل‌های یادگیری که دارای تعامل و درگیری بیشتر با معلم به عنوان تسهیل کننده است و بر تکنولوژی به عنوان ابزار یادگیری تأکید دارند، ضروری می‌باشد.

انواع یا سطوح مشغولیت دانشگاهی در تحقیقات مربوط به آموزش آمده است. Bowen و Woolley ساختارهای انواع مختلف مشغولیت را بررسی کردند که شامل مشغولیت با فرایند یادگیری، مشغولیت با موضوع مطالعه، مشغولیت در زمینه‌ها (Contexts) و مشغولیت با شرایط انسانی می‌باشد. تعامل و درگیر شدن با فرایند یادگیری که در آن فراگیران به طور فعال مشارکت می‌کنند، از اساسی‌ترین اشکال مشغولیت دانشجویی است. در این سطح از مشغولیت، دانشجویان به سادگی با مفاهیم اساسی یادگیری درگیر هستند. مشغولیت دانشجو با موضوع مطالعه، یادگیری دانشجو را تسهیل می‌کند. دانشجویان تحریک می‌شوند که به وسیله درگیری تنگاتنگ با مفهوم، موضوع و عنوان جدیدی یاد بگیرند (۴۵).

یادگیری مبتنی بر ارائه خدمت در واقع مشغولیت دانشجو با زمینه‌های مختلف است. در این سطح از مشغولیت فراگیران فقط با موضوع آموزشی درگیر نیستند، آن‌ها همچنین در خارج از کلاس سنتی در یک محیط یادگیری مبتنی بر خدمت مشارکت می‌کنند. در نهایت مشغولیت دانشجو با شرایط انسانی، مشغولیت با افراد منحصر به فردی است که تجربه ابعاد

پیشنهاد می‌شود تحقیقات کمی و کیفی در این زمینه انجام گیرد.

سپاسگزاری

بدین وسیله از کتابدار محترم دانشکده پرستاری دانشگاه علوم پزشکی مشهد که راهنمای جستجوی نویسندگان بودند و در دسترسی به بعضی از مقالات کمک کردند، کمال تشکر و قدردانی به عمل می‌آید.

References:

- Zhang Y, Yiqun G, Heining C. Perfectionism, academic burnout and engagement among Chinese college students: A structural equation modeling analysis. *Personality and Individual Differences*. 2007; 43(6): 1529-40.
- Clarke J, DiMartino J. A Personal Prescription for Engagement. *Principal Leadership*. 2004;4(8): 19-23.
- Salamonson Y, Andrew S, Everett B. Academic engagement and disengagement as predictors of performance in pathophysiology among nursing students. *Contemp Nurse*. 2009;32(1-2):123-32.
- Linnenbrink EA, Pintrich PR. The role of self-efficacy beliefs instudent engagement and learning inthe classroom. *Reading & Writing Quarterly*. 2003;19(2):119-37.
- Astin AW. Achieving educational excellence. San Francisco: Jossey-Bass; 1985.
- Krause K. Understanding and promoting student engagement in university learning communities. Paper presented as keynote address: Engaged, Inert or Otherwise Occupied. [Cited 2005 Sep 21]. Available from: http://cshe.unimelb.edu.au/resources_teach/teaching_in_practice/docs/Stud_eng.pdf
- Astin AW. What matters in college?: Four critical years revisited. San Francisco: Jossey-Bass; 1993.
- Pittaway S. Student and staff engagement: Developing an engagement framework in a Faculty of Education. *Australian J Teach Educ*. 2012;37(4):37-45.
- افت تحصیلی، انصراف از تحصیل، عدم توفیق در پیشرفت تحصیلی، مشروط شدن و گاهی محرومیت از تحصیل، بروز رفتارهای نامحترمانه در دانشجویان و فارغ‌التحصیل شدن با میانگین معدل پایین را به حداقل رساند. همچنین، با شناخت مفهوم مشغولیت دانشگاهی و توجه خاص به عوامل مؤثر بر آن در طراحی و اجرای برنامه آموزشی، می‌توان با پیشگیری از هدر رفتن وقت و انرژی دانشجویان و از طریق ارتقای عملکرد دانشگاهی، آنان را به نیروهای ارزشمند و کارآمدی تبدیل کرد. از آنجایی که وضعیت مشغولیت دانشگاهی در دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور ما کمتر مورد بررسی قرار گرفته است،
- Brady L. Towards optimal student engagement in teacher education. *Australian J Teach Educ*. 2003; 3(2): 24-9.
- Chen PSD, Gonyea R, Kuh G. Learning at a distance: Engaged or not. *Innovate: J Online Educ*. 2008;4(3):1-8.
- Stanford-Bowers DE. Persistence in online classes: A study of perceptions among community college stakeholders. *J Online Learn Teach*. 2008;4(1):37-50.
- Trowler P, Trowler V. Student engagement evidence summary. [Cited 2010 June 10]. Available from: http://eprints.lancs.ac.uk/61680/1/Deliverable_2._Evidence_Summary._Nov_2010.pdf
- Kahu ER. Framing student engagement in higher education. *Students in Higher Education*. 2013;38(5):758-73
- Martin AJ, Dowson M. Interpersonal relationships, motivation, engagement, and achievement: Yields for theory, current issues, and educational practice. *Review Educ Res*. 2009; 79(1): 327-65.
- Appleton JJ, Christenson SL, Furlong MJ. Student engagement with school: Critical conceptual and methodological issues of the construct. *Psychol Schools*. 2008; 45(5): 369-86.
- Pryjmachuk S, Easton K, Littlewood A. Nurse education: factors associated with attrition. *J Adv Nurs*. 2009; 65(1): 149-60.
- Watson R, Gardiner E, Hogston R, Gibson H, Stimpson A, Wrate R, et al. A longitudinal study of stress and psychological distress in

- nurses and nursing students. *J Clin Nurs*. 2009; 18(2): 270-8.
18. Reyes HL. (dissertation). The relationship between university nursing student classroom engagement activities and academic performance. Lynchburg, Virginia: Liberty University; 2007: 40-2.
 19. Casuso-Holgado MJ, Cuesta-Vargas AI, Moreno-Morales N, Labajos-Manzanares MT, Barón-López FJ, Vega-Cuesta M. The association between academic engagement and achievement in health sciences students. *BMC Med Educ*. 2013;13(1):33.
 20. Haririan HR, Aghajanloo A, Jabari R. Zanjan nursing student's opinions toward nursing and reasons for giving it up. *J Med Edu Dev*. 2010; 2 (3):1-8. [In Persian]
 21. Taylor R. Creating a connection: tackling student attrition through curriculum development. *J Further Higher Educ*. 2005; 29(4):367-74.
 22. Noohi E, Abaszadeh A, Maddah SSB. University engagement and collaborative learning in nursing students of Kerman University of Medical Sciences. *Iran J Nurs Midwifery Res*. 2013;18(6):505.
 23. Schwinger M, Steinmayr R, Spinath B. How do motivational regulation strategies affect achievement: Mediated by effort management and moderated by intelligence. *Learn Individ Differ*. 2009; 19(4): 621-7.
 24. Finn JD, Zimmer KS. Student engagement: What is it? Why does it matter?. *Handbook of research on student engagement*. Springer US, 2012: 97-131.
 25. Tinio M. Academic engagement scale for grade school students. *The Assessment Handbook*. 2009;2:64-75.
 26. Hughes JN, Luo W, Kwok O-M, Loyd LK. Teacher-student support, effortful engagement, and achievement: A 3-year longitudinal study. *J Educ Psychol*. 2008;100(1):1.
 27. Wentzel KR. Motivating students to behave in socially competent ways. *Theory Into Practice*. 2003;42(4):319 - 26.
 28. Umbach PD, Wawrzynski MR. Faculty do matter: The role of college faculty in student learning and engagement. *Res Higher Educ*. 2005;46(2):153-84.
 29. Carini RM, Kuh GD, Klein SP. Student engagement and student learning: Testing the linkages. *Res Higher Educ*. 2006; 47(1): 1-32.
 30. Hu S, Kuh GD. Being (dis) engaged in educationally purposeful activities: The influences of student and institutional characteristics. *Res Higher Educ*. 2002;43(5):555-75.
 31. Heydari A, Soudmand P, Hajiabadi F, Armat M, Rad M. The causes and solutions of the theory and practice gap from nursing education view point: A review article. *J Med Edu Dev*. 2014; 7(14):72-85. [In Persian]
 32. Ahlfeldt S, Mehta S, Sellnow T. Measurement and analysis of student engagement in university classes where varying levels of PBL methods of instruction are in use. *Higher Education Research & Development*. 2005;24(1):5-20.
 33. Reeve J, Jang H, Carrell D, Jeon S, Barch J. Enhancing students' engagement by increasing teachers' autonomy support. *Motivation and emotion*. 2004;28(2):147-69.
 34. Jankowska M, Atlay M. Use of creative space in enhancing students' engagement. *Innovations in Education and Teaching International*. 2008;45(3): 271-9.
 35. Kistnasamy EJ. The Power of Extrinsic Motivation in Tertiary Education. *Am J Educ Res*. 2014; 2(6): 383-8.
 36. Keen C, Kelly H. Engaging with difference matters: Longitudinal student outcomes of co-curricular service-learning programs. *J Higher Educ*. 2009; 80(1): 59-79.
 37. Laird TFN, Kuh GD. Student experiences with information technology and their relationship to other aspects of student engagement. *Res Higher Educ*. 2005; 46(2): 211-33.
 38. Bain K. What makes great teachers great. *Chron High Educ*. 2004;50(31):B7-B9.
 39. Hu S, Kuh GD. Does the Degree of Campus "Wiredness" Matter? *Education Policy Analysis Archives*. 2001; 9:49.
 40. Ryan JF. Institutional expenditures and student engagement: a role for financial resources in enhancing student learning and development? *Res Higher Educ*. 2005;46(2):235-49.
 41. Diekelmann N. Engaging the students and the teacher: Co-creating substantive reform with narrative pedagogy. *J Nurs Educ*. 2005;44(6):249-52.

42. Newton DP, Newton LD. Engaging science: pre-service primary school teachers' notions of engaging science lessons. *Int J Sci Mathematics Educ.* 2011; 9(2): 327-45.
43. Karimi Monaghi H, Rad M, Bakhshi M. Do the new methods of teaching in medical education have adequate efficacy?: A Systematic Review. *J Strides Dev Med Educ.* 2013; 10(2): 271-80. [In Persian]
44. Landau MJ, Oyserman D, Keefer L A, Smith GC. The college journey and academic engagement: How metaphor use enhances identity-based motivation. *J Pers Soc Psychol.* 2014; 106(5), 679-698..
45. Woolley ME, Bowen GL. In the context of risk: Supportive adults and the school engagement of middle school students. *Family Relations.* 2007; 56(1): 92-104.
46. Burrage J, Shattell M, Habermann B. The scholarship of engagement in nursing. *Nurs outlook.* 2005;53(5):220-3.
47. Karimi Moonaghi H, Rad M, Torkmannejad sabzevari M. Management of Challenging Behavior (Incivility) among Medical Students. *Future Med Educ J.* 2014; 4(1):41.